

PSİKİYATRİNİN İŞLEVI

M. Hakan TURKÇAPAR*, Erol GÖKA**

Ozet: Evrensel özellikleri değişmemekle birlikte, psikiyatrinin işlevi ve psikiyatristin kimliği, zamana ve içinde yer aldığı kulture göre değişiklikler göstermektedir

Psikiyatri, her tarihsel dönemde ve kültürel koşulda temel olarak ruhsal rahatsızlıkların tanı ve tedavisiyle uğraşan bir bilim dalı olmuştur ve olmaya devam edecektir. Fakat bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin ve kitle iletişim araçlarının asil rengini verdiği, doğrunun tek olduğuna ilişkin modern anlayışın ve rasyonalitenin gerilediği günümüz post-modern toplumunda, psikiyatri gündelik yaşama ilişkin kitlelerin tavırlarının ne olması gerektiğinden ve genel siyasetten, eğitim ve sağlık alanındaki politikaların belirlenmesine kadar çeşitli konularda etkili olabilmektedir. Bu etkileşime bağlı olarak psikiyatristin kimliği de doğal bir biçimde tıp doktoru kimliği ile sınırlı kalmamaktadır

GİRİŞ

Ruhsal hastalıkların tanı ve tedavisini konu eden psikiyatri, uğraştığı alanın özgün niteliklerinden dolayı genel tıbbin işlevlerini aşan özellikleri olan bir tıp dalıdır. Bu özgün konumu nedeniyle psikiyatristlerin toplum içindeki yerleri de diğer tıp adamlarına göre farklılaşmaktadır. Psikiyatrinin farklılığını doğuran en önemli etken, insanın ruhsal alanının hem fizikokimyasal bedensel süreçlerle bir ilişkisi olması hem de kişilerarası toplumsal alanda

davranışları, düşüncesi ve duygulanımıyla dışlaşmasıdır. Bir tıp dalı olarak psikiyatrinin kendine özgü konumu insanın sağlık ve hastalık durumlarına ilişkin psikososyal ve biyolojik anlayışları bütünleştirmeye çalışmasından gelmektedir.

Bunun anlamı, psikiyatrinin bir bilim olarak hem sosyal bilimlerle hem de biyolojik bilimlerle ortak kesişim alanında yer almasıdır. Psikiyatrinin, davranış, duygu ve düşünce uçlusunu yani zihinsel fenomenlerle ilişkili bir alanı konu edinmesinin bir diğer sonucu ahlak ve değerlerle sıkı ilişkisi nedeniyle, psikiyatri bir yerde zorunlu olarak insanların yaşama ve hatta yönetme biçimleri ile ilgilenmek durumundadır. İşte tam da tartışmanın koptuğu yer burasıdır zaten. Psikiyatrinin yaşama biçimlerine ve ahlaki seçimlere karşı kendisini tarafsız ve nötr olarak ilan etmesi bu gerçeği değiştiremez.

RUHSAL HASTALIK KAVRAMI

Psikiyatrinin varolabilmesi için öncelikle adına ruhsal hastalık denilen bir olgunun varolduğunun kabulü gerekir. Ruhsal hastalığın tanımı uzun yıllardır ruhbilimcileri ve sosyal bilimcileri uğraştırmış bir konudur. Eşcinsellik gibi kimi durumlar bu tartışmaların etkisiyle hastalık kategorisinden çıkarılarken bazen de yeni tanımlamalar hastalık başlığı altına girmişlerdir. Modern psikiyatrik sınıflamada hastalık veya bozuklukla bireyde sıkıntıya ve/veya yeti kaybına yolaçan psikososyal veya biyolojik bir işlev bozukluğu kastedilmektedir (DSM IV). Bedensel hastalık modelini kullanırsak, kısaca ruhsal işle-

*Dr. SSK Ankara Hastanesi Psikiyatri Kliniği

**Doç. Dr. SSK Ankara Hastanesi Psikiyatri Kliniği

yişin normal olarak bilinen işleyişin dışına çıktığı durumlara ruhsal hastalık denilir gibi basit bir tanıma ulaşabiliriz. Bu tanıma yakından baktığımızda ruhsal alan için bir normalliği öngördüğünü far ederiz. Bedensel yapı ele alındığında çok da fazla sorun olmadan bir normallik tanımı yapabileceğimizden bedensel hastalığı tanımlamak görece daha kolay gibi görünmektedir. Oysa ruhsal alan için normalin tanımını yapabilmek yani hangi duygu, düşünce ve davranış normal değildir veya hastalık belirtisidir bunu belirlemek güçtür. Psikiyatri bu güçlüğü değerler ve ahlak alanındaki değişkenlikleri kabul ederek ve değerler alanında tarafsız ve nötr olduğunu ilan ederek aşmaya çalışmaktadır. Yani insanların çoğuna göre anormal kabul edilen davranış, eğer kişinin içinde bulunduğu bir alt grubun veya kümenin paylaştığı bir şeyse normal kabul edilebilmektedir. Ancak bu kuramsal kabulün pratiğe yansması her zaman o kadar net olmamaktadır. Bu nedenle psikiyatristler kimi zaman, bilinen normların dışına taşan insanlara hasta damgasını vurarak kurulu düzenin ve değerler dünyasının bekliliğini yapmakla suçlanabilmektedirler.

PSIKİYATRİNİN/PSIKİYATRİSTİN İŞLEVLERİ

Psikiyatrinin işlevi psikiyatristin işlevi ile çoğu kere aynı anlama geldiğinden yazı boyunca da her ikisini bazen birbirinin yerine kullanacağız. Psikiyatri pratiği asıl olarak psikiyatristlerin yaptıkları işlerle bağlantılı olduğundan psikiyatristin işlevini betimlemeye çalışarak psikiyatrinin günümüzdeki ve gelecekteki işlevleri hakkında bir fikir elde edebiliriz.

A. Bir Doktor Olarak Psikiyatristin İşlevi:

Mesleğinin gereklerini gününün en üst bilgi ve beceri birikimine sahip olarak yerine getirmek psikiyatristin en önde gelen görevidir. Tüm diğer ödevler ancak bunun yerine getirilmesinden sonra gündeme gelir. Hastalarla olan ilişkisinde eğer psikiyatrist bu ideal durumu yakalamış ise ondan beklenen tedavi işlevini koşulların ve tedavi olanaklarının elverdiği ölçüde en iyi biçimde gerçekleştirmiş olur. Diğer yandan psikiyatrik hastalık kavramını kabul etmeyenlerin en çok itiraz ettikleri psikiyatristin bu işlevidir.

B. Gündelik Yaşamda Psikiyatristin İşlevi

Günümüz toplumlarında hem bireylerin hem de toplumsal grupların kendilerini, ilişkilerini, çevrelerini anlamak ve değiştirmek adına psikiyatriden ve psikiyatristlerden beklediği şeyler vardır. Bunun en somut göstergesi sık sık kitle iletişim araçlarında iklim koşullarından hayvan sevgisine, politik propagandanın etkilerinden yöneticilerin ruh sağlığına ve etnik sorunlara kadar hemen her konuyla ilgili olarak psikiyatristlerin görüşlerine başvurulmasıdır. Yine herhangi bir ruhsal hastalığı olmadığı halde kendisini daha iyi tanımak ve ilişkilerine yön vermek amacıyla ruhsal danışmaya gelen insanların sayısının giderek artması da bir başka göstergedir. Bu konuda şimdilik söylenebilecek olan tek şey, psikiyatrinin ve psikiyatristlerin onlar istese de istemese de tıp dışı işlevlere yöneldikleri ve bir biçimde bu işlevleri üstlendikleridir. Fakat psikiyatrinin henüz bu işlevini tam olarak yerine getirebildiği söylenemez. Diğer yandan psikiyatrinin böyle bir işlevi olmalı mıdır? sorusu ise tartışılması gereken önemli bir soru olarak karşımızda durmaktadır.

C. Çocuk Yetiştirme ve Eğitiminde Yön Verici İşlev

Batı toplumlarında hem formal okul eğitiminde hem de aile içinde çocuğun yetişmesinde psikiyatrinin ve psikolojinin sunduğu veriler temel yönlendirici güçtür. Eğitimin hem içeriği hem de biçimi üzerine ruhbilimcilerin büyük bir etkisi vardır. Erken bebeklik döneminden başlayarak ideal anababa çocuk ilişkisinin ve yetiştirme tarzının ne olduğunu insanlar psikiyatristlerden öğrenmeye çalışmaktadır. Bu alan taşıdığı önem nedeniyle geçerli bilgilere ulaşmak için üzerinde özellikle çalışılması gereken bir konu olarak psikiyatrinin gündeminde yer almaktadır.

D. İnsanların Yeterliklerine Karar Verme İşlevi

Kişinin kararlarını alabilecek bir zihinsel donanımına sahip olup olmadığına özellikle bunun tartışma konusu olduğu durumlarda psikiyatristler karar vermektedir. Bu yargının psikiyatrinin verilerine muhtaç olduğu bir alandır. Kişilerin suçları psikiyatristlerin vereceği karara göre değişebilmektedir. Bu psikiyatrinin diğer tıp dallarına göre nasıl farklı özelliklere sahip olabildiğinin tipik bir örneğidir.

E. İnsanların Zihinsel Yetilerinin Saptanması ve Mesleki Yönlendirme İşlevi

Beyin biyokimyası ve nöroanatomi ile ilgili hızla gelişen bilgilerimiz sayesinde bilişsel süreçleri daha nitelikli olarak değerlendirme şansımızın olması, yeni geliştirilen nöropsikolojik testler alanında psikiyatristi bilgi sahibi olmaya ve psikoloji ile işbirliğine zorlamaktadır. Nöropsikolojik değerlendirmeleri iyi yapabilen bir psikiyatrist, bireyin zihinsel ve bilişsel yetilerinin düzeyi ve yönetimi hakkındaki bilgiyi elinde bulundurmasıyla, doğrudan doğruya mesleki tercihlerde de söz hakkına sahip olacaktır, olabilmektedir.

F. Yönetim Mekanizmalarıyla İlgili İşlevler

Psikiyatristler hem yöneticilerin hem de kitlelerin ruhsal durumlarıyla ilgili kestirimlerde bulunarak toplumsal olaylar ve yönetim konusunda söz sahibi olabilirler. Freud'dan başlayarak özellikle psikanalitik yönelimli psikiyatri insanlığı ilgilendiren tüm

durumlara psikanaliz çerçevesinden yorumlar üretmiştir. Politik psikoloji adı verilen alan ise başlıbaşına politika ve ruhsal fenomenler ilişkisini konu edinmiştir. Psikiyatristlerin ileride bu alanda da giderek daha etkili olabileceğini düşünebiliriz. Ancak psikiyatryi doğrudan ilgilendirmeyen bu alanda diğer disiplinlerle işbirliği şarttır.

SONUÇ

Modern psikiyatri tarihi boyunca tıbbın bir dalı ve genel hastanenin bir binmesi olabilme savaşımını, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası yıllar için konuşacak olursak, başarıyla tamamlamış olsa da, günümüzde de yüklendiği işlevleri değerlendirdiğimizde onun basit bir tıp dalı olmaktan öte işlevler üstlendiğini görüyoruz. Bu açıdan bakıldığında psikiyatrinin toplumsal alana uzantıları ve etkileri çok fazla olan tıbbi bir bilim dalı olmanın getireceği şans ve fırsatların yanında, hala eleştiriye açık bir konumda bulunduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

Akiskal HS The classification of mental disorders Comprehensive Textbook of Psychiatry/5, Kaplan HI, Sadock BJ (Eds) Williams and Wilkins, Baltimore, s 583-598, 1989

Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition Washington, DC, American Psychiatric Association, 1994

Gabbard GO Mind and brain in psychiatric treatment Bulletin of the Menninger Clinic 58 427-446, 1994

Gök E Psikiyatrinin kısa tarihi (Önsöz) "Sana Ruhtan Soruyorlar Psikiyatri ve antipsikiyatri üzerine yazılar" içinde Haz Sayar K İz Yayınları İstanbul, 1991

Gök E, Sayar K Bir Bilim Olarak Psikiyatri (Derleme) Ağaç yay İstanbul, 1992

Türkçapar MH, Sayar K Antipsikiyatri Ağaç Yayınları İstanbul 1992

Rosenberg R Some themes from the philosophy of psychiatry a short review Acta Psychiatr Scand 84-408-412, 1991

Volkan VD Savaş neden gen dondu? Psikiyatri Gazetesi 2 5-7, 195

Wallace ER What is "Truth"? Some philosophical contributions to psychiatric issues Am J Psychiatry 145 137-147, 1988